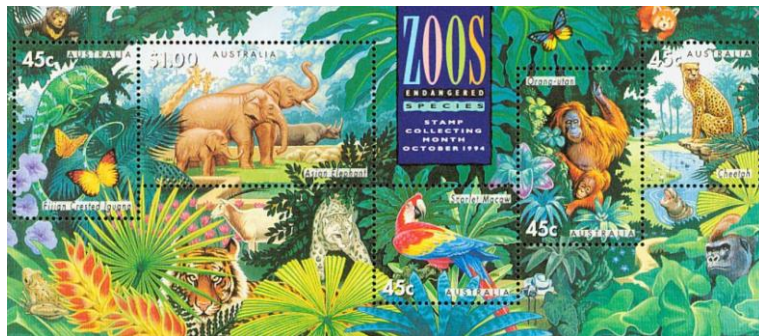

Kántás Balázs

ÁLLATKERTEK A VILÁG BÉLYEGEIN III.

AMERIKA, AUSZTRÁLIA
ÉS ÓCEÁNIA

Az elektronikus bélyegkatalógus összeállítója:

Dr. Kántás Balázs PhD
muzeológus-könyvtáros-levéltáros

Felelős kiadó:
Dr. Zsávolya Zoltán PhD

HUNGARICA ELECTRONICA
BUDAPEST, 2025

TEMATIKUS FILATÉLIAI BEVEZETŐ EGY TEMATIKUS BÉLYEGÖSSZEÁLLÍTÁS ELÉ

A bélyeggyűjtés kétségtelenül máig az egyik legnagyobb változatosságot, szellemi és esztétikai élményt kínáló értelmiségi hobbitevékenységek közé tartozik annak ellenére, hogy az utóbbi évtizedekben mind idehaza, mind a nemzetközi szintén kétségtelenül vesztett a népszerűségéből. Ez még akkor is így van, ha világunk gyors fejlődése, digitalizációja és automatizációja a bélyeget, ezt a hagyományosan papíralapú dokumentum/irat-/aprónyomtatvány-típust is új társadalmi kontextusba helyezi, új fajtáinak megjelenését idézi

elő, és új társadalmi, hivatali és kulturális funkciókat kölcsönöz neki. Az 1840-től megjelent mintegy 600 ezer bélyeg (és számtalan egyéb filatéliai tárgy, elsőnap boríték, levelezőlap, képeslap stb., összesen több, mint egymillió lehetséges entitás!) motívumokban gazdag, távoli országok történelmébe, hagyományaiba és kultúrájába betekintést engedő világa szinte kimeríthetetlen, és többek között az a csodálatos benne, hogy az újabb és újabb kibocsátások révén folyamatosan bővül. Az eredetileg kizárólag postai bérmentesítésre szolgáló, apró, színes, grafikai ábrát tartalmazó értékpapírok állami és magán postaszolgálatok általi folyamatos kibocsátása mára elsősorban inkább a gyűjtői igényeket szolgálja ki, új és új, sokszor egyre

hivalkodóbb és formabontóbb grafikai tartalommal a hivatali okmányfunkció, postai bérmentesítés helyett. Gyűjtésével, történetének, motívumainak és nyomdai, technikai előállításának tanulmányozásával pedig önálló történeti segédtudomány, a filatélia foglalkozik.¹

Tematikus bélyeggyűjtésnek (ennek talán egy szűkebb területét pedig elsősorban Magyarországon motívum-gyűjtésnek, illetve motívumfilatéliának – angolul jellemzően *topical philately*, *topical stamp collecting* vagy *thematic stamp collecting*) azt a filatéliai ágat, gyűjtési és érdeklődési területet nevezzük, amikor valaki csak egy témába tartozó

¹ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. HARSÁNYI Luca – IGNÁCZ Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008.

bélyegeket gyűjt, illetve tanulmányoz.² Ide tartozik az eseményfilatélia is, amely évfordulókat, eseményeket (sportesemények, hadi események,

² Magyarországon számos jó színvonalú motívumfilatéliai könyv, illetve tematikus kiállítási katalógus megjelent. Például lásd:

ÁCS Imre, *Magyarország hadtörténelme bélyegeken*, Budapest, Honvéd Kiadó, 1998.

TOMAI Éva – ZOLTÁN János, *Vadászat régi képeslapokon*, Budapest, Officina Nova Kiadó, 1988.

Dr. TOMAI Éva – Dr. ZOLTÁN János, *Régi képeslapok mesélnek a vadásatról*, Budapest, Professio Kiadó, 2001.

Dr. ZOLTÁN János, *Vadászat bélyegeken*, Professio Kiadó, Budapest, 2002.

Dr. FORGÓ Béla, *Festmények és grafikák Magyarország bélyegein*, Budapest, MP Press Bt, 2003.

SZABÓ Jenő, *Bélyegrapszódia* [A Bélyegmúzeum zenét és zeneszerzőket megjelenítő bélyegekből készült, tematikus bélyegkiállításának katalógusa], Budapest, Bélyegmúzeum, 2015.

születési évfordulók stb.) ábrázoló bélyegek gyűjtését jelenti. A tematikus filatéliát és a motívumfilatéliát régebben azonos gyűjtési területnek tekintették, mára azonban két önálló, egy tágabb és egy szűkebb filatéliai ágról van szó.³ A

³ Erre egyébként a jeles magyar filatelista, Bánás Artúr, a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége Tematikus Szakosztályának elnöke hívta fel a jelen, immár több tematikus és motívumkatalógus bevezetőjeként különböző változatokban megjelent esszé szerzőjének, Kántás Balázs történész-muzeológusnak a figyelmét, amelyért ez úton is köszönettel tartozik. A szerző cikkét a magyar motívumfilatélia történetének tárgykörében lásd: BÁNÁS Artúr, *„Hol tart valójában a tematikus filatélia?”*, Bélyegvilág, 2018/3, 6.

Köszönettel illeti továbbá Rill Attila és dr. Egerszegi György Gyűjtőtársakat, a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége prominens tagjainak, akik termékeny polémia keretében hívták fel

kettőt persze olykor nehéz elhatárolni egymástól, azonban a tematikus gyűjtés elvileg valamely (tágabb) témához kapcsolódó bélyegek és egyéb filatéliai tárgyak gyűjtését (pl. postatörténet, repüléstörténet, közlekedés stb.) jelenti, tehát a bélyegek tematikus alapon való gyűjtése és tanulmányozása az úgynevezett tematikus filatélia, míg a motívumgyűjtés vagy motívumfilatélia a bélyegábra által megjelenített képre, képi tartalomra korlátozódik – ha például állatokat, vagy még korlátozottabban adott rendszertani csoportba tartozó állatokat, növényeket, bizonyos típusú

figyelmemet a két gyakran összemosódó filatéliai ág közötti különbségekre.

járműveket stb. megjelenítő bélyegeket gyűjtünk és tanulmányozunk, akkor tulajdonképpen motívumfilatelisták vagyunk.⁴ A motívum alapon történő bélyeggyűjtés témái nyilván lehetnek állatok, növények, híres emberek, közlekedési eszközök, képzőművészeti alkotások, néprajzi csoportok és viseletek, vagy akár épületek és tájak is.⁵ A lehetőségek a bélyegek egyre több mindenre kiterjedő képi tartalmával együtt szinte végtelenek, a

⁴ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145–154.

⁵ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. HARSÁNYI Luca – IGNÁCZ Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008, 36–37.

Illetve: DABÓCZY András – GLATZ István – NAGY László – Dr. SZÖRÉNYI Miklós – VAS István, *A bélyeggyűjtés kézikönyve*, Budapest, Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége, 2004.

nagy mennyiségű megjelent bélyeg, bélyegváltozat és az egyé filatéliai tárgyak áradata okán pedig mindenképpen ajánlatos, hogy aki gyűjtésükre adja a fejét, az valamilyen módon, akár kibocsátó országra korlátozva, akár időszakra szorítkozva, akár tematikus, akár ezen belül motívumalapon behatárolja gyűjtői hobbijának területét.

A tematikus alapú, illetve szűkebben a motívum alapon történő gyűjtés majdnem egyidős a magával bélyeg történetével. Amikor a 19. század végén a posták emberek portréi, címerek és egyéb egyszínű bélyegek kiadása helyett inkább színes, tematikus bélyegek kiadása mellett döntöttek, és a bélyegek külleme, grafikai tartalma, képi elemei egyre változatosabbá és színesebbé váltak, és egyre

jobban elterjedt a tematikus gyűjtés és a motívumgyűjtés. Az 1920-as évek végén a szemlélet kellően elfogadottá vált,⁶ és ez a bélyeggyűjtési ág a bélyegszakkönyvekben, filatéliai kiadványokban is egyre gyakrabban jelent meg, mint a filatélia egyre inkább önálló és egyre többek által igen nagyra értékelt területe.⁷ A Nemzetközi Filatéliai Szövetség (Fédération Internationale de Philatélie, FIP), a bélyeggyűjtők legrangosabb nemzetközi szervezete ugyanakkor mára csak a tágabb értelemben vett tematikus filatéliát (angolul: *topical philately* vagy

⁶ Lásd a magyar szakirodalomban bővebben például: HAJDU Endre, *Bélyeggyűjtés*, Budapest, Medicina Kiadó, 1970, 60–64.

⁷ Lásd bővebben: NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145–154.

thematic philately, franciául: *philatélie thématique*, németül viszont: *Motivphilatelie* vagy *thematische Philatelie*, a két kifejezés nagyjából ugyanazt jelenti) filatéliát ismeri el önálló versenyszakágként, csak és kizárólag motívumalapú filatéliai anyaggal nem is igazán lehet nemzetközi bélyegkiállításokra benevezni.⁸ A Nemzetközi Filatéliai Szövetség, a FIP értelemszerűen maga is fenntart egy tematikus szakbizottságot. A rangos nemzetközi szakmai szervezet honlapján az alábbi definíció olvasható:

⁸ Erre többek között dr. Rill Attila hívta fel a figyelmet a MABÉOSZ levelezőlistáján, amiért ezúton is köszönet illeti.

„A tematikus filatélia olyan bélyegek és egyéb filatéliai tárgyak gyűjtése, amelyek egy témát illusztrálnak, dolgoznak fel: madarak, foci, történelem, művészet, életmód, fák stb. A téma (theme) kifejezésnek itt dinamikus jelentése van, amely a gyűjtő általi személyes kidolgozását jelenti, aki egy teljes történetet épít az adott téma köré.

Valaha a bélyeggyűjtemények egy ország vagy országcsoport bélyegeiből álltak. A bélyegeket általában a kibocsátás dátumának sorrendjében mutatták be. Ez ma már nincs így. A tematikus gyűjtemény a lehető legszélesebb körű filatéliai anyagból áll, a postigazgatások lehető legszélesebb köréből, mindenféle időbeli megkötés nélkül. Minden egyes kiválasztott tételnek kapcsolódnia kell a

témához, és azokat legmegfelelőbb sorrendben kell elrendezni, hogy elmeséljék a történetet.

A történet vázlata tervként (plan) kerül bemutatásra, amely a téma kialakulásának lépéseit mutatja be. A terv hasonló egy könyv tartalomjegyzékéhez, és általában fejezetek és alfejezetek szerint szerveződik, amelyek láthatóvá teszik a történet logikus folyását egy világos és következetes szál mentén.”⁹

Ebből a hivatalos, rangos nemzetközi szakmai szervezet által meghatározott definícióból is látszik,

⁹ *What is Thematic Philately?*. A Nemzetközi Filatéliai Szövetség honlapja. <http://www.fipthematicphilately.org/what.html>
Letöltés ideje: 2023. december 16.

hogyan a tematikus filatélia egy tágabb, komplexebb, a gyűjtők számára nagyobb kreativitást és szellemi mozgásteret, egyúttal nagyobb kihívást jelentő keretet, sőt, inkább egész keretrendszert jelent, míg a motívumfilatélia leginkább azonos bélyegábrát tartalmazó bélyegek gyűjtését (és tanulmányozását) jelenti, és inkább az adott filatéliai tárgy szűkebb vizuális, grafikai tartalomra koncentrál, nem pedig annyira az egyes filatéliai tárgyak közötti lehetséges, komplex tematikai kapcsolatokra. Míg a tematikus filatélia versenyszakág, addig a motívumfilatélia, mondhatjuk akár némi leértékeléssel, leginkább egy szűkebb gyűjtési területet jelent. A professzionális, bélyegkiállításokon is induló bélyeggyűjtők jellemzően a tematikus filatéliát ismerik el inkább, a

motívumgyűjtést pedig sokan egy kevésbé komplex területnek gondolják. A motívumgyűjtemények a gyűjtők szorgalmas munkája és kreativitása által ugyanakkor fokozatosan tematikus gyűjteményekké bővíthetők, és az egyszerűbbtől az összetettebb tartalom felé haladva több lépésben fejleszthetők. Ezzel együtt művelődéstörténeti szempontból nyilván mindkét megközelítés igen érdekes lehet, hiszen egyes filatéliai tárgyak váratlan kulturális, művelődéstörténeti összefüggésekre világíthatnak rá közvetett kapcsolatok révén...

A tematikus alapú bélyeggyűjtés történetének igen fontos állomása volt, amikor 1949-ben megalakult az Amerikai Tematikus Szövetség vagy Amerikai Tematikus Filatéliai/Motívumfilatéliai

Szövetség (ATA, *American Topical Association*), és a szervezet elsődleges szakmai célja lett, hogy folyamatosan frissített témajegyzéket biztosítson a különböző motívumokat ábrázoló, illetve különböző témák szerint csoportosítható bélyegekről a gyűjtők számára. Ma az ATA tagjainak száma meghaladja az 50 000-et, tagjai közel száz országból kerülnek ki, és időről időre részletes kiadványokat jelentet meg széles témakörben. Napjainkban is ez a motívumfilatélia, tematikus bélyeggyűjtés egyik legnagyobb és legrangosabb, bár amerikai székhelyű, de lényegében nemzetközi szinten jelenlevő és működő szakmai szervezete, és jelentős segítséget nyújt a tematikus bélyeggyűjtőknek, bárhol is éljenek

és gyűjtsenek bélyeget a világon.¹⁰ A szervezet időről időre az egyéb szakirodalom közreadása mellett komoly, szakmailag megalapozott tartalmú kézikönyveket is kiad a tematikus bélyeggyűjtés témakörében.¹¹

Az Amerikai Tematikus Filatéliai Szövetséghez hasonló módon, napjainkban a legnagyobb nemzetközi bélyegkatalógusok kiadói már külön a tematikus- és motívumgyűjtőknek szánt tematikus, illetve szűkebb értelemben vett

¹⁰ A szervezet honlapját lásd:

<https://americantopical.org/>

Letöltés ideje: 2023. november 17.

¹¹ Lásd például:

<https://americantopical.org/Sys/Store/Products/55705>

Letöltés ideje: 2023. december 21.

motívumkatalógusok kiadásával is foglalkoznak, amelyek természetesen színes bélyegillusztrációkat tartalmaznak a bélyegek világában való eligazodáshoz.¹² (Ha úgy tetszik, a jelen motívumfilatéliai kiadvány is felfogható és értékelhető egy motívumalapú, rövid, válogatott elektronikus bélyegkatalógusként, és talán nem is feladata, hogy annál sokkal többként funkcionáljon). Mára ezenfelül hagyománnyá váltak a tematikus és motívumgyűjtők számára rendezett filatéliai

¹² A *Michel* német kiadású bélyegkatalógusnak többek között vannak például motívumkatalógusai is, amelyeket a cég időről időre kiad. Lásd többek között: <https://www.schaubek.de/MICHEL-thematic-catalogues>

Letöltés ideje: 2023. november 17.

versenyek, a tematikus filatélia pedig mára szerencsére önálló versenyszakággá emelkedett.¹³

A Wikipédia vonatkozó magyar nyelvű, részletes szócikke többek között az alábbi tematikus és motívumfilatéliai területeket sorolja fel leggyakoribbként:

„Számos elterjedt motívum létezik ebben a körben. A tematikus bélyeggyűjtés témáját a motívumgyűjtő választja ki, viszont a bélyegek változatossága miatt figyelnie kell arra, hogy ne túl széles körben gyűjtsön bélyegeket (pl. madarakat), hanem korlátozódjon le

¹³ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145–154.

a gyűjtés alkategóriákra (pl. vörösbegyek, pingvinek, sasok).

A széleskörűbb motívumok a következők:

- állatok – madarak, lovak, macskák, kutyák, halak, rovarok (lepkék), pókok, kagylók, rákok, kígyók, gyíkok*
- növények – virágok, fák, gyümölcsök*
- gombák*
- járművek – vasút, hajók és vitorlák, autók, repülőgépek, léggömbök*
- híres emberek – fizikusok, kémikusok, feltalálók, nők, írók, költők, festők, fáraók stb.*
- épületek, építmények*
- tájak, tájképek, földrészek – Antarktisz*

- *sport – sportolók, olimpiai játékok, labdajátékok, vb-k*
- *csillagászat, űr, űrhajósok (Apollo-program), égitestek*
- *festmények – portrék, aktok, híres emberek festményeken*
- *kultúra; népek, hagyományok, szokások, népviseletek, vallások; szimbólumok; táncok*
- *edények, szobrok, tárgyak, kincsek, érmék*
- *jeles napok – karácsony, húsvét, Valentin-nap*
- *címerek, zászlók, térképek*
- *postatörténet, bélyeg a bélyegen*
- *ifjúság – játékok, mesék, rajzfilmek, képregények, gyermekrajzok*

- *cserkészet*
- *EUROPA-bélyegek*”¹⁴

A tematikus filatélia, és azon belül persze a szűkebb motívumfilatélia egyik – és kétségtelenül a gyűjtők

¹⁴ Tematikus bélyeggyűjtés – Wikipédia-szócikk.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Tematikus_b%C3%A9lyegy%C5%B1jt%C3%A9s

Letöltés ideje: 2023. november 16.

A téma nemzetközi szakirodalomból lásd válogatásszerűen:

A. J. BRANSTON, *Thematic and Topical Stamp Collecting: A Practical and Comprehensive Handbook for Thematic, Topical, and Subject collectors*, London, Batsford, 1980.

Alma LEE, *Introduction to Thematic Collections*, London, The British Philatelic Trust and the National Philatelic Society, 1983.

W. E. J. VANDEN, *Handbook of Thematic Stamps*, Limassol, British Thematic Society, 1994.

körében máig legnépszerűbb – ága az élővilág-motívumokat, állatokat, növényeket, természeti környezetet ábrázoló bélyegek gyűjtése. (Az állatok pedig talán valamivel népszerűbbek a tematikus bélyeggyűjtők körében, mint a növények.) A motívum alapján való bélyeggyűjtésnek tehát a flóra és fauna tematikájú bélyegek adják nemzetközi szinten is az egyik leggazdagabb és legjelentékenyebb, szinte kimeríthetetlen területét.¹⁵

Itt pedig el is érkeztünk a jelen filatéliai kiadvány szűkebb tárgyához, amely nem más, mint az állatkertek mint komplex filatéliai motívumok

¹⁵ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*. i. m.

jelenléte a világ bélyegein. Néhány mondat erejéig talán érdemes tehát szólnunk arról, mit is értünk állatkert alatt. Az állatkertek többek között olyan intézmények, amelyekben különféle, természetes körülmények között elsősorban vadon élő állatokat tartanak fogságban, illetve mutatnak be a közönségnek. Ma már a legtöbb állatkert szerepet vállal különböző természetvédelmi programokban is. Nagyon fontos feladatuk a kihalófélben lévő vagy veszélyeztetett fajok fogságban nevelése és szaporítása, illetve lehetőség szerint visszaengedése a természetbe. A legtöbb állatkerti intézmény igen fontos szerepet tölt be a fiatalok

környezettudatosságra nevelésében is.¹⁶ Magyarországon elsőként a Fővárosi Állat- és Növénykertet alapították meg Budapesten (pontosabban az ekkor még önálló Pesten), 1866-ban, és máig ez Magyarország legnagyobb és legtöbbet látogatott állatkertje, amelyről egyébként számos magyar bélyegkiadás is megemlékezik.

Az első állatkert jellegű intézmények, állatgyűjtemények valószínűleg az ókori Egyiptomban működtek: mintegy ötezer éve, az időszámítás előtti 29. században, Szakkarában már biztosan üzemelt állatkertszerű intézmény, ahol az

¹⁶ Lásd bővebben például: KOVÁCS Zsolt, *Állatkerti história*, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó, 2024.

állatokat kifutókban tartották, gondozták, bemutatták. Az időszámítás előtti 15. században III. Thotmesz egyiptomi fáraó is létesített állatkertet, mostohaanyja, Hatsepszut királynő pedig állatgyűjtő expedíciókat szervezett Puntba, a mai Szomáliába kereskedelmi és kulturális expedíciók részeként. Ezek az állatkertek egyrészt az uralkodók gazdagságát szimbolizálták, másrészt erősen hozzájárultak az egyiptomiak világról való ismereteihez is. Ismert még Ehnaton fáraó és Nofertiti királyné Ahet-Atoni állatkertje is az időszámítás előtti 14. századból. Ekkoriban alapított egy kínai uralkodó is hatalmas gyűjteményt Ling lu (Tudás Kertje vagy Értelem

Kertje) néven, amely mind reprezentációs, mind világmegismerési, tudományos célokat szolgált.¹⁷

Salamon izraeli király a Biblia szerint is vadállatokat idomíttatott, az asszír királyok fővárosaikban – felfogásuk szerint a világ közepén – az ismert világ minden állatát és növényét felvonultató vadaskerteket hoztak létre, a rómaiak pedig ragadozókat és madarakat tartottak kedvtelésből. Az állatkert tehát igen hosszú történeti múltra visszanyúló intézmény- és kulturális gyűjteménytípus, azonban igen sokáig csak a tehetősebbek vagyonának reprezentálása, illetve később szélesebb körben a szórakoztatás volt a célja.

¹⁷ KOVÁCS Zsolt, *Állatkerti história*.

Az 1970-es évektől kezdve értékelődött át a szerepük, és körülbelül ekkortól kezdve az állatkertek már a veszélyeztetett állat- és növényfajok megmentéséhez és fennmaradásához is hozzájárulnak. Napjainkban az állatkertek is egyre inkább specializálódnak, és néha csak egyes állatcsoportokat vagy egy földrész élővilágát mutatják be a nagyközönségnek – ez országonként és intézményenként nagyon változó...¹⁸

Az első modern állatkert egyébként a Schönbrunni Állatkert Bécsben, amelyet Mária Terézia osztrák császárnő és magyar királynő alapított 1740-ben. A 19. század folyamán a legtöbb európai

¹⁸ KOVÁCS Zsolt, *Állatkerti história*.

nagyvárosban alapítottak ilyen intézményt: Londonban 1828-ban, Berlinben 1844-ben, Moszkvában 1864-ben, Budapesten 1866-ban nyílt meg a helyi állatkert. Ekkoriban az állatkerteket a múzeumok előszobáinak csúfolták, mivel a rengeteg elpusztult állat később múzeumokba került preparátumként, az állatpusztuláshoz pedig sajnos jelentősen hozzájárult, hogy a más kontinensekről származó egzotikus állatokat a 19. században még nem megfelelő körülmények között tartották.¹⁹

Mint fentebb említettük, napjainkban már jellemző, hogy az állatkertek specializálódnak, és néha csak egyes állatcsoportokat vagy egy földrész

¹⁹ KOVÁCS Zsolt, *Állatkerti história*.

élővilágát mutatják be. Ma már igen sok fejlettebb városban van állatkert, szafaripark vagy akvárium, ahol különböző élőhelyeken élő állatok sokaságát lehet megfigyelni. A modern állatkertekben, például San Diegóban az állatok nagy kifutókban fák és más, a természetes környezetükre emlékeztető környezeti elemek között élhetnek, és nincsenek a látogatók háborgatásának kitéve. Az emberek pedig nem vasrácsokon, hanem vastag üvegfalakon át nézhetik őket, de bejárhatják az állatkerteket egy nyitott busszal is.²⁰ Franciaországban például a sigeani állatkert valóságos afrikai rezervátum Nyugat-Európában, ahol az állatok az élőhelyüket

²⁰ KOVÁCS Zsolt, *Állatkerti história*.

reprodukáló mesterséges, de természetes hatású környezetbe szinte tökéletesen beilleszkedtek. Az állatkertekben gyakran rendeznek előadásokat, ismeretterjesztő programokat is, tehát a biológiai-zoológiai-botanikai tudományos ismeretterjesztés elsődleges fórumai ezek az intézmények, ahol az emberek testközelből megismerkedhetnek hazájuk és más kontinensek állat- és növényvilágával. Bár a természetvédő szervezetek gyakran támadják az állatkerteket, a nagyközönség általában nagyon kedveli ezeket a parkokat, amelyek ma már tényleg elévülhetetlen érdemeket szereztek a természetvédelem és a veszélyeztetett fajok

mentése területén.²¹ A legtöbb országban, ahol betartják az állatkertekre vonatkozó nemzetközi normákat, egyébként bármikor megjelenhetnek az ellenőrök, akik megvizsgálják, hogy jól bánnak-e az állatokkal, illetve azok megfelelő méretű és felszereltségű kifutókkal rendelkeznek-e. Az állatkertek jellemzően részben profitorientált intézmények, ahol a látogatóktól belépődíjat szednek, ám a belépődíj nagy részét az állatok ellátására és az infrastruktúra fenntartására fordítják – továbbá sok országban ezek a parkok állami vagy

²¹ KOVÁCS Zsolt, *Állatkerti história*.

önkormányzati intézmények, amelyek legtöbbször jelentős állami támogatásban is részesülnek.²²

A modern állatkertek teljesen új feladatköröket töltenek be, és többnyire együttműködnek az oktatási és kutatási intézményekkel, ismeretterjesztési és tudományos kutatási projektekben vesznek részt. Ez a folyamat egyébként az Amerikai Egyesült Államokban, majd Nagy-Britanniában és Németországban kezdődött. Az állatkertek tehát ma már nem csupán őrzik és a nagyközönség számára bemutatják az egyes állat- és növényfajok példányait, hanem komoly biológiai kutatásokban is vesznek részt. Elsődleges céljuk a

²² KOVÁCS Zsolt, *Állatkerti história*.

veszélyeztetett fajok megmentése. Nemzetközi kutatási projektekben vesznek részt az állatok szaporítása érdekében, és azért is, hogy segítsék a fogságban született egyedek visszailleszkedését a természetbe, ezenkívül számos esetben génbankokat is létrehoznak. A veszélyeztetett fajok számára ez is jelentős esély a túlélésre. A tenyésztési programoknak köszönhetően egyes veszélyeztetett állatfajok olykor jobban szaporodnak fogságban, mint a természetben.²³

A jelen elektronikus (motívum)filatéliai összeállításban igyekszünk a lehető legjobb, elsősorban esztétikai alapú válogatást nyújtani a világ

²³ KOVÁCS Zsolt, *Állatkerti história*.

postaszolgálati által kibocsátott, szűkebb motívum alapon állatkerteket, ábrázoló bélyegeiből – jelen esetben az európai országok postaszolgálati által kibocsátott darabokból. Állatkerti tematikájú bélyegekként kerültek be a válogatásba a kifejezetten állatkerti épületeket és környezetet, látképet ábrázoló bélyegek, illetve természetesen az olyan, egyes állat- és növényfajokat ábrázoló flóra- és faunamotívumokat tartalmazó postabélyegek is, amelyek kifejezetten egy-egy állatkerttel kapcsolatosan, például az adott intézmény fennállásának valamely kerek évfordulója alkalmából kerültek forgalomba bocsátásra (egyébként az ilyen állatkert tematikájú bélyegekből van több a világon). Jellemző például, hogy állatkertekkel kapcsolatban a

postaszolgálatok több értékből álló, tematikus bélyegsorokat bocsátanak ki, amelyek egy-egy állatfaj-csoportot, vagy éppenséggel egy-egy kontinens világát mutatják be – a tematikus bélyeggyűjtők, azon belül is az állatmotívumok szerelmeseinek nagy öröme. A közreadott filatéliai anyag a szerkesztő szándékai szerint tehát a tágabb téma egy motívum bélyegeken való megjelenésének áttekinthető kereszt-metszetét nyújtja olvasóinak, megtekintőinek, mindezt pedig szórakoztató és élvezetes módon teszi. Az állatvilág nyilván hatalmas filatéliai témaegyüttes, az állatkertek és az állatkerti állatok azonban ezen belül egy kisebb és viszonylag jól körülhatárolható, ugyanakkor kétségtelenül érdekes témát vagy motívumcsoportot alkotnak.

A válogatás során a közreadó a legtöbb esetben igyekezett megmaradni a szigorú értelemben vett filatéliai objektumoknál, és főként olyan bélyegek/kisívek/blokkok képeit választotta ki közlésre, amelyek névértékkel rendelkeznek, és postai bérmentesítésre elméletileg valóban használhatók.²⁴

Azért használja a jelen tematikus filatéliai kiadvány összeállítója kellő óvatossággal itt is, csak úgy, mint tette azt korábban eddigi tematikus filatélia munkáiban az *elméletileg* határozószót, mert egyes

²⁴ Ahol esetleg kétes legitimitású bélyeg került a válogatásba, azt a közreadó zárójelben mindig jelezte. A nem legitim körülmények között megjelent bélyegek között ugyanis kétségtelenül akadnak dekoratív, gyűjtési szempontból is igen érdekes és esztétikailag értékes darabok.

kevésbé fejlett, főként afrikai és ázsiai országokban gyakori jelenség a *fantombélyeg-kiadás*, amely azt jelenti, hogy bár egy adott bélyegkiadáson szerepel államjelzés és névérték, azt nem feltétlenül az adott állam kormányzatának vagy postaszolgálatának megbízásából vagy engedélyével nyomtatják ki,²⁵ hanem elsődlegesen gyűjtői igények kielégítésére, profitszerzés céljából hozzák létre, és kerül forgalomba bizonyos piaci szereplők, cégek tevékenysége által.²⁶ Ebből kifolyólag pedig lehetséges, hogy az adott bélyeg szigorú filatéliai és

²⁵ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. Harsányi Luca – Ignác Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008, 58– 59.

²⁶ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, 58–59.

postajogi értelemben csupán bélyegnek látszik, de a nemzetközi postaforgalomban nem feltétlenül fogadnák el, ha valaki bérmentesítésre próbálná meg használni.²⁷ A kétes legitimitású bélyegkiadásoknak, fantombélyeknek, illegális bélyegeknek ugyanakkor mára maguknak is jelentős gyűjtői piacuk van, és mivel az egyre inkább digitálissá váló világban, az elektronikus kommunikáció és az automatizált postakezelés korában már a hivatalos, többnyire állami monopólium alá tartozó bélyegkiadás is egyre inkább a gyűjtői igények kielégítését, a kormányzatok és postaszolgálatok ily módon történő profitszerzését, nem pedig a postai

²⁷ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, 58–59.

bérmentesítést, a küldemények célba juttatási díjának megfizetését és ennek igazolását szolgálja, a legitim és illegitim bélyegkiadásokat is egyre nehezebb elhatárolni, megkülönböztetni egymástól.²⁸

Természetesen ugyanakkor vannak az illegális bélyegkiadások kiszűrésére nemzetközi kezdeményezések. Ezek közül a legfontosabb és legsikeresebb valószínűleg az Egyetemes Postaegyesület (UPU) és a Filatélia Fejlesztéséért Világszövetség (World Association for the Development of Philately = WADP) közös projektje, a WADP Numbering System adatbázis, amely elvileg

²⁸ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, 58–59.

2002 óta regisztrálja az UPU tagállamai által legitim körülmények között kibocsátott, nemzetközi postaforgalomban elfogadott, bérmentesítésre valóban alkalmas bélyegkiadásokat, és egy folyamatosan frissített, bárki által elérhető elektronikus katalógust tesz közzé a honlapján.²⁹ Ugyanakkor sajnos, az Egyetemes Postaegyesület nem minden tagállamának postaszolgálata vesz részt a projektben és az adatbázis fejlesztésében, főként a kevésbé fejlett országok vonakodnak frissen kibocsátott bélyegek jegyzékét frissíteni, aktualizálni. Ebből kifolyólag, ha egy bélyeg szerepel

²⁹ <https://www.wnsstamps.post/en/stamps-search>

Letöltés ideje: 2024. április 29.

a WADP Numbering System adatbázisban, akkor biztos, hogy legitim kiadásról van szó, ugyanakkor ha egy filatéliai dokumentum nem szerepel a WNS katalógusban, még egyáltalán nem biztos, hogy esetében feltétlenül fantombélyeg-kiadással állunk szemben. A különbségtétel a legális és illegális bélyegkiadások között tehát sok esetben nehéz feladat, a filatelistáknak pedig bizonyos államok bélyegei esetében több szempontot is tüzetesen meg kell vizsgálniuk, hogy eldönthessék, filatéliai vagy parafiletéliai dokumentumokkal van-e dolguk.

A jelen tematikus filatéliai kiadványban közreadott bélyegkiadások digitális másolatainak képeit nonprofit, tudományos, ismeretterjesztési és

közművelődési céllal tesszük közzé, internetes forrásaitak többnyire korábbi, elektronikusan is elérhető, tematikus filatéliai szakmai kiadványok, bélyeggyűjtéssel kapcsolatos honlapok, illetve értelemszerűen internetes aukciós házak és webáruházak weboldalai képezik. A közreadók bíznak abban, hogy filatéliai gyűjtésük szerény eredménye felkelti akár a tematikus filatélia iránt érdeklődő profi filatelisták, akár kezdő, adott esetben a fiatalabb korosztályhoz tartozó érdeklődők, ifjúsági bélyeggyűjtők figyelmét, akár bárkiét, akit az állatkertek témaköre valamilyen módon érdekel... A jelen elektronikus filatéliai szakkönyvben közölt, szerencsére az esetek többségében megfelelő, az

elektronikus katalógusban való közléshez és a tájékozódáshoz legalábbis elégséges felbontású képek forrása igen sok esetben a *Colnect.com*³⁰ nemzetközi gyűjtői és aukciós portál, amely többek között a világ postabélyegeinek bárki által szabadon elérhető, online elektronikus katalógusaként is nagyon jól használható, és szinte minden valaha megjelent bélyegről másolatot közöl, mely igen hasznos gyűjtők és kutatók számára is a filatélia világában való tájékozódáshoz.

A bélyegek képeinek közlésénél feltüntettük a nagyobb, rangosabb nemzetközi bélyegkatalógusok (elsősorban a Kelet-Közép-Európában nagy

³⁰ <https://colnect.com> Letöltés ideje: 2024. január 5–8.

presztízsú német Michel, esetleg ennek hiányában a francia Yvert et Tellier, a brit Stanley Gibbons, illetve az amerikai Scott) számaint. A bélyegeket egyúttal a megjelenésük, forgalomba bocsátásuk kronológiájának sorrendjében közöljük, a kibocsátó állam és a kibocsátás éve alapján pedig szintén bárki érdeklődő könnyedén beazonosítja őket. Szeretnénk mind az idősebb, mind a fiatalabb korosztály érdeklődését felkelteni az állatkertek mint bélyegmotívumok iránt, illetve adott esetben az állatok filatéliai jelenléte, a flóra-fauna-filatéliai mint önálló és igen népszerű tematikus bélyeggyűjtési terület, illetve természetesen még általánosabban a motívumgyűjtés/tematikus bélyeggyűjtés iránt, és ha a Kedves Olvasó, Megtekintő végiglapozza az

összeállítás elektronikus oldalait, a befektetett munka már nem volt hiábavaló. Nem tüntettük fel a bélyegek méretét, fogazatát, a nyomdatechnikát, amellyel készültek, illetve egyéb lényeges filatéliai adatokat sem, ugyanis azokat a nagyobb nemzetközi bélyegkatalógusok, illetve például a *Colnect.com* ezeket alapul vevő online gyűjtői adatbázisa a legtöbb esetben tartalmazzák, a megtekintők pedig ezeket is néhány kattintással ellenőrizhetik, ha esetleg valamelyik másolatban itt közölt darab éppen hiányozna a gyűjteményükből, vagy az egyes bélyegek fizikai-nyomdatechnikai jellemzőire is kíváncsiak. Egyik célunk, hogy a lehető legtöbb teret engedjek a bélyegek által hordozott művészi és forrásértéknek, vizuális információnak, illetve

lehetőleg élvezetes, szórakoztató online vizuális tartalmat találjon, aki esetleg kiadványra kattint. A válogatásunk alapja tehát minden esetben a bélyeggrafika tartalma és persze esztétikai értéke volt, és a jelen szerény motívumkatalógus közreadásánál pedig elsősorban történeti forrásként és alkalmazott grafikai műalkotásként tekintünk a bélyegekre.

A bélyeg ugyanis amellet, hogy művészeti, egészen pontosan iparművészeti, sokszorosított kisgrafikai műalkotás, egyúttal elsődleges történeti forrás is, amely a kibocsátó ország művészetét, történelmét, természeti és kulturális adottságait. Forrástani szempontból a vizuális történeti források csoportjába tartozik, ahová még egyébként az alábbi

dokumentumtípusok sorolhatók: festmények, falfestmények, rajzok, vázlatok, rézkarcok, nyomatok, karikatúrák, fényképek, plakátok, bélyegek, bankjegyek. Mint történeti forrás, a bélyeg is többnyire olyan képi ábrázolást tartalmaz, jelenít meg, amely adott történeti korszak gondolkodásmódjának, esztétikájának és szimbólumrendszerének a megértését, esetleg egy adott esemény, személy, közhangulat érzelmi, politikai, társadalmi, művészeti megjelenítését adja vissza, ily módon pedig hozzájárul a történelem több

nézőpontból történő, multiperspektivista megértéséhez.³¹

Mivel a bélyeg mindig adott kormányzat postaszolgálatára által kibocsátott értékjegy és vizuális dokumentum, halmozottan igaz rá, hogy segít megérteni az adott kibocsátó állam és korszak politikatörténetének összetett eseményeit, és körültekintő elemzéssel, értelmezéssel adott esetben sokkal többet árul el a történelmi múltból, mint azt akár a történész, akár a laikus szemlélő

³¹ SCHRECK Katalin, *Vizuális források*, in *Bevezetés a történettudományba és a történelemkutatás módszereibe*, szerk. KEREPESZKI Róbert – SCHRECK Katalin, Pécs, Kronosz Kiadó, 2024, 171–182.

elsőre gondolhatnánk. Nem véletlenül hangsúlyozandó mindenütt az az állítás, mely szerint a filatélia nem csupán egy hobbi, magánszemélyek által űzött gyűjtőszenvédély, hanem bizony a címertanhoz, pecséttanhoz, oklevéltanhoz stb. hasonlóan egy önálló történeti segédtudomány, amelynek megvannak a maga sajátos szakmai szabályai. A bélyegek így módon pedig nem csupán a művészettörténet tárgykörébe tartoznak, mint esztétikai értéket hordozó, iparművészeti műalkotásként felfogható aprónyomtatványok, hanem bizony, az írott forrásokhoz hasonlóan a

történettudomány számára is kiemelkedően érdekesek lehetnek.³²

A vizuális történeti források, így a bélyegek is, adott esetben a történészi elemzés, értelmezés kiemelkedően fontos tárgyát képezhetik, hiszen olyan jól látható és befogadható dokumentumok, amelyek nagyban segíthetik a múlt jobban elképzelhetővé és átélhetővé válását. Egyfelől a bélyegek szolgálhatnak az írott források kiegészítéseként, másfelől, keletkezési helyüktől, idejüktől és támájuktól, ábrájuktól, annak összetettségétől és valóságreferenciáitól függően akár teljesen önálló forrásértékkel is

³² SCHRECK Katalin, *Vizuális források*.

rendelkezhetnek. Más történeti forrásokhoz hasonlóan ugyanakkor értelmezésükkor a bélyegeket is kontextualizálni és körültekintően elemezni szükséges, hiszen állami kibocsátású értékjegyekről lévén szó, esztétikai értékük mellett halmozottan elmondható róluk, hogy igen sok esetben propaganda- és emlékezetpolitikai célokat szolgálnak, és a postai bérmentesítés lehetővé tétele mellett egy adott kormányzati múlt- vagy jelenértelmezés minél több állampolgár részére történő eljuttatása is a feladatuk.³³ A 21. században ugyanakkor a bölcsészettudományok talán lassan eljutnak oda, hogy a bélyegeket ne csupán postai

³³ SCHRECK Katalin, *Vizuális források*.

értékjegyekként kezeljék, hanem a történettudomány, a művészettörténet és a tágabb értelemben vett kultúratudomány által elemzésre érdemes művészeti, politikai és történelmi dokumentumokként tanulmányozzák a maguk komplexitásában...³⁴

³⁴ Lásd bővebben: *Philatelie als Kulturwissenschaft*, szerk. Dirk NAGUSCHEWSKI – Detlev SCHÖTTKER, Berlin, Kulturverlag Kadmos, 2019.

**ÁLLATKERTEKET, ÁLLATKERTI
ÉPÜLETEKET ÉS KIFEJEZETTEN
ÁLLATKERTI ÁLLATOKAT
ÁBRÁZOLÓ TEMATIKUS BÉLYEGEK
AMERIKA, AUSZTRÁLIA ÉS
ÓCEÁNIA ORSZÁGAIBÓL**

Kuba 1964
Michel CU 949

Kuba 1964
Michel CU 950

Kuba 1964
Michel CU 951

Kuba 1964
Michel CU 953

Kuba 1964
Michel CU 954

Kuba 1964
Michel CU 955

Kuba 1964
Michel CU 956

Kuba 1964
Michel CU 957

Kuba 1964
Michel CU 958

Kuba 1964
Michel CU 959

Kuba 1964
Michel CU 960

Kuba 1964
Michel CU 961

Kuba 1964
Michel CU 962

Kuba 1964
Michel CU 963

Kuba 1964
Michel CU 964

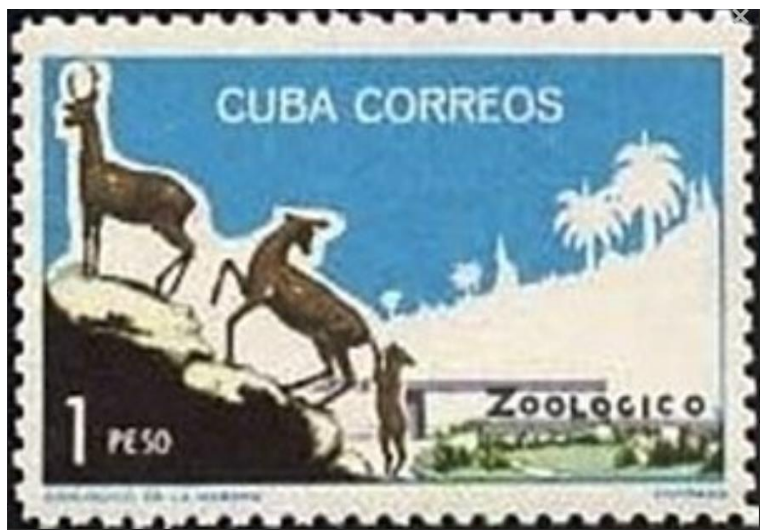
Kuba 1964
Michel CU 965

Kuba 1964
Michel CU 966

Kuba 1964
Michel CU 967

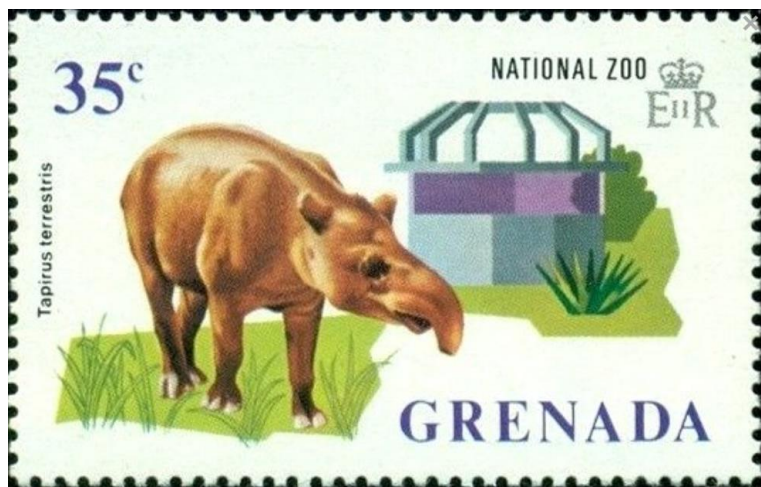
Kuba 1964
Michel CU 968

Grenada 1973

Michel GD 508

Yvert et Tellier GD 459

Grenada 1973
Michel GD 509
Yvert et Tellier GD 460

Grenada 1973
Michel GD 510
Yvert et Tellier GD 461

Grenada 1973
Michel GD 511
Yvert et Tellier GD 462

Kuba 1977
Michel CU 2257

Kuba 1977
Michel CU 2258

Kuba 1977
Michel CU 2259

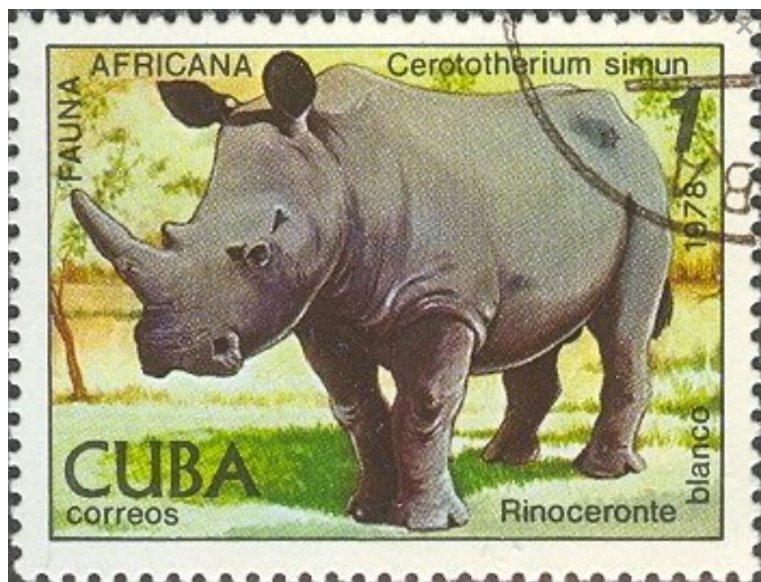
Kuba 1977
Michel CU 2260

Kuba 1977
Michel CU 2261

Kuba 1977
Michel CU 2262

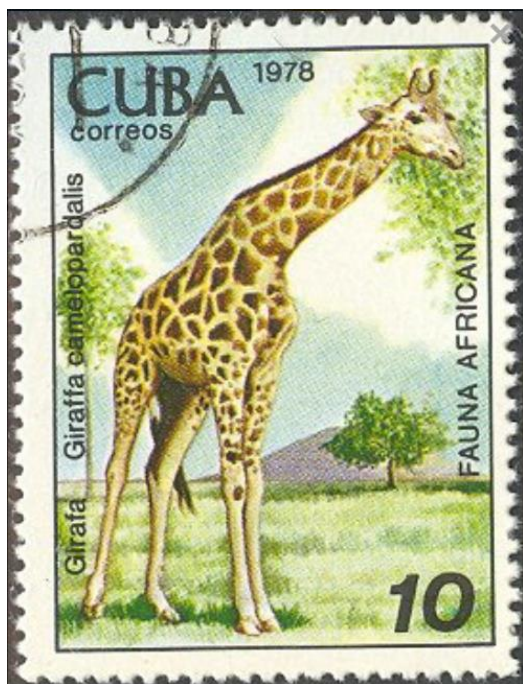
Kuba 1968
Michel CU 2347

Kuba 1968
Michel CU 2348

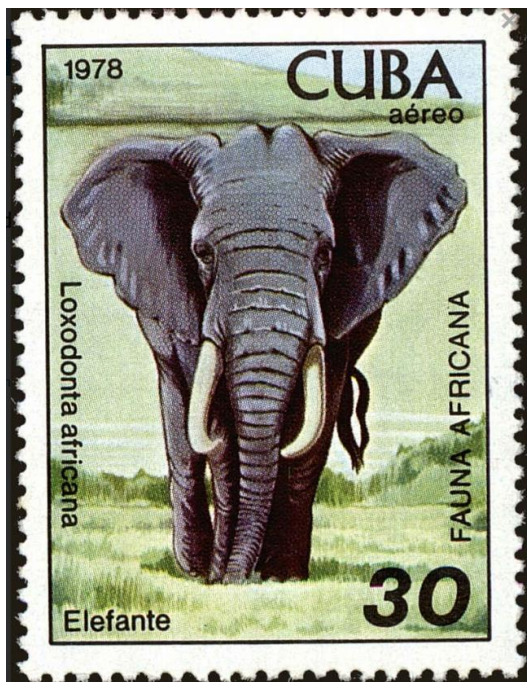
Kuba 1968
Michel CU 2349

Kuba 1968
Michel CU 2350

Kuba 1968
Michel CU 2351

Kuba 1968
Michel CU 2352

Suriname 1969
Michel SR 558
Yvert et Tellier SR 496

Suriname 1969
Michel SR 559
Yvert et Tellier SR 497

Suriname 1969
Michel SR 560
Yvert et Tellier SR 498

Argentina 1984
Michel AR 1723
Yvert et Tellier AR 1451

Kuba 1994
Michel CU 3788

Kuba 1994
Michel CU 3789

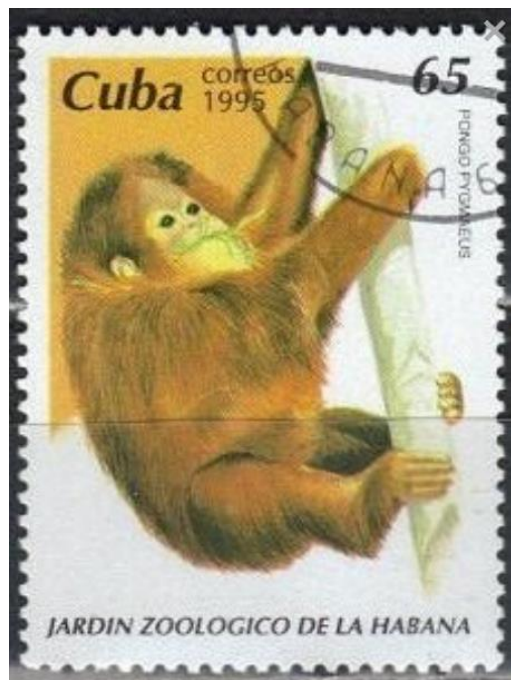
Kuba 1994
Michel CU 3790

Kuba 1995
Michel CU 3852

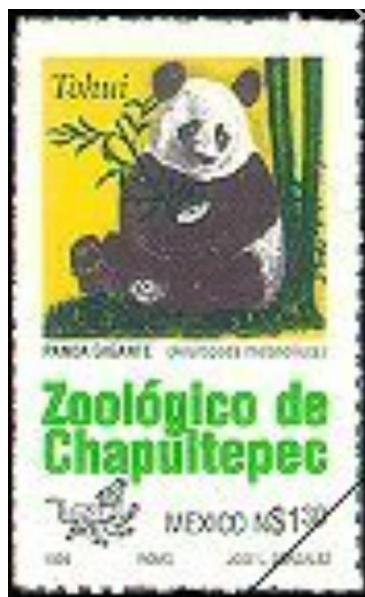
Kuba 1995
Michel CU 3853

Kuba 1995
Michel CU 3854

Mexikó 1994
Michel MX 2401
Yvert et Tellier MX 1529A

Mexikó 1994

Michel MX 2437

Yvert et Tellier MX 1561B

Kuba 1995
Michel CU 3855

Kuba 1995
Michel CU 3856

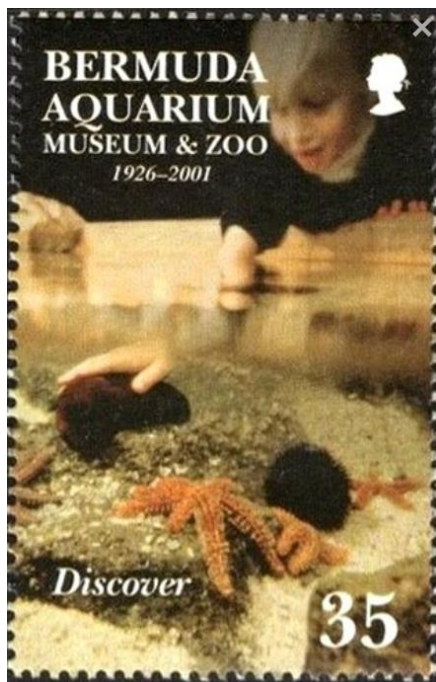
Kuba 1995
Michel CU 3857

Mexikó 1998
Michel MX 2702
Yvert et Tellier MX 1795

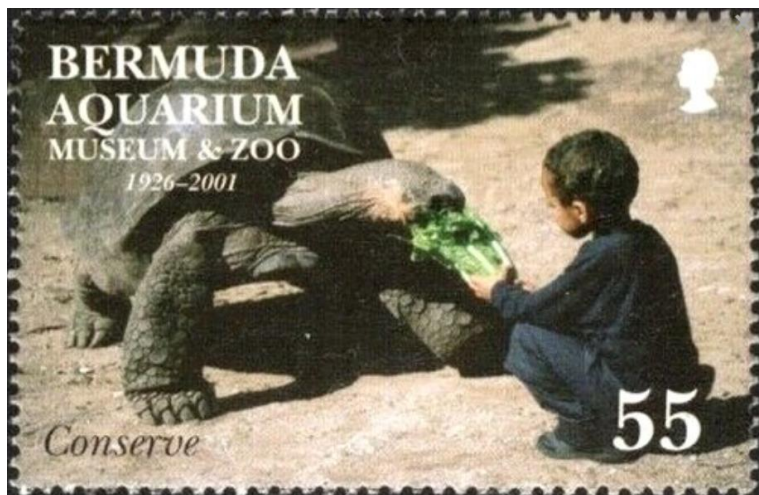
Uruguay 1998
Michel UY 2379
Yvert et Tellier UY 1745

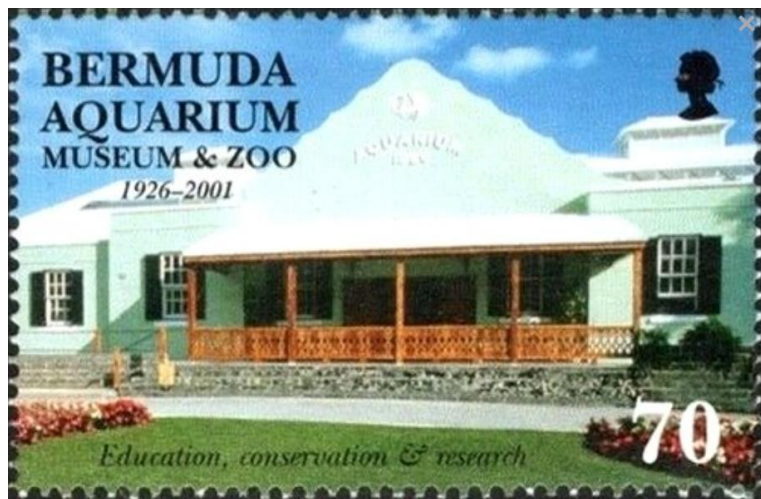
Bermuda 2001
Michel BM 799

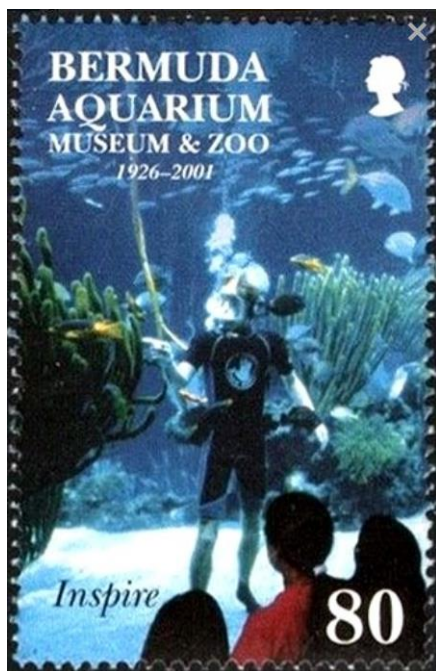
Bermuda 2001
Michel BM 800

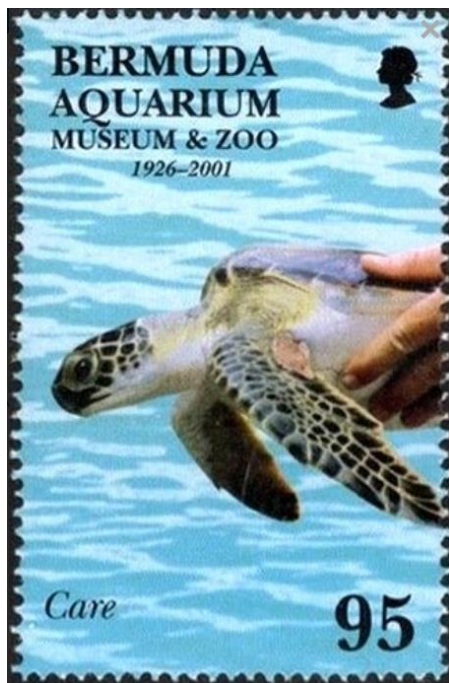
Bermuda 2001
Michel BM 801

Bermuda 2001
Michel BM 802

Bermuda 2001
Michel BM 803

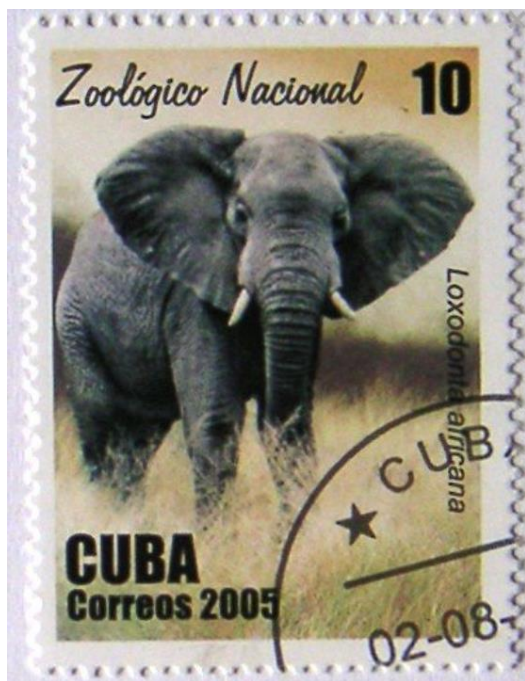
Bermuda 2001
Michel BM 804

Bolivia 2007
Michel BO 1694

Bolivia 2007
Michel BO 1695

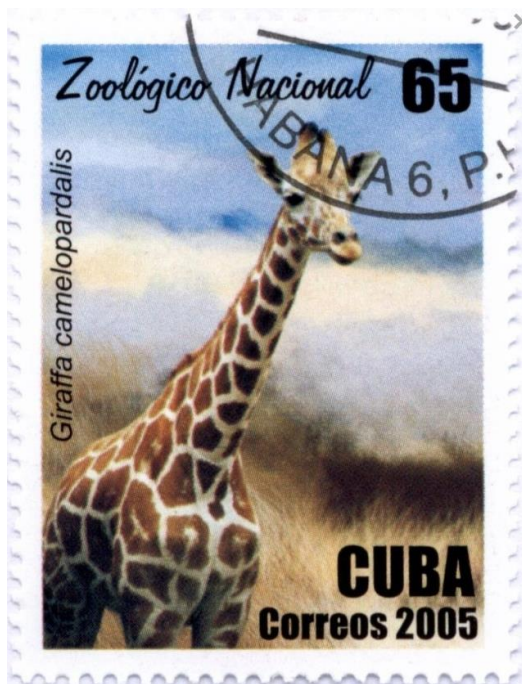
Kuba 2005
Michel CU 4724

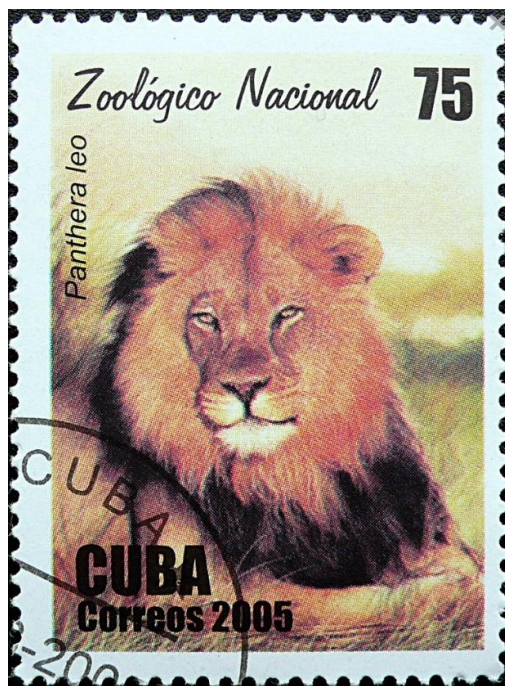
Kuba 2005
Michel CU 4725

Kuba 2005
Michel CU 4726

Kuba 2005
Michel CU 4727

Kuba 2005
Michel CU 4728

Kuba 2005
Michel CU 4729

Kuba 2005
Michel CU BL203

Kuba 2007
Michel CU 4906

Kuba 2007
Michel CU 4907

Kuba 2007
Michel CU 4908

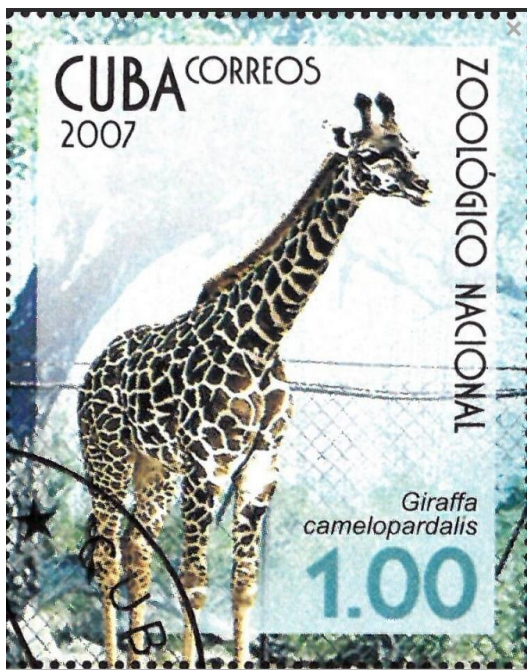
Kuba 2007
Michel CU 4909

Kuba 2007
Michel CU 4910

Kuba 2007
Michel CU 4911

Kuba 2007
Michel CU 4912

Kuba 2007
Michel CU BL223

Kuba 2008
Michel CU 5100

Kuba 2008
Michel CU 5101

Kuba 2008
Michel CU 5102

Kuba 2008
Michel CU 5103

Kuba 2008
Michel CU 5104

Kuba 2008
Michel CU 5105

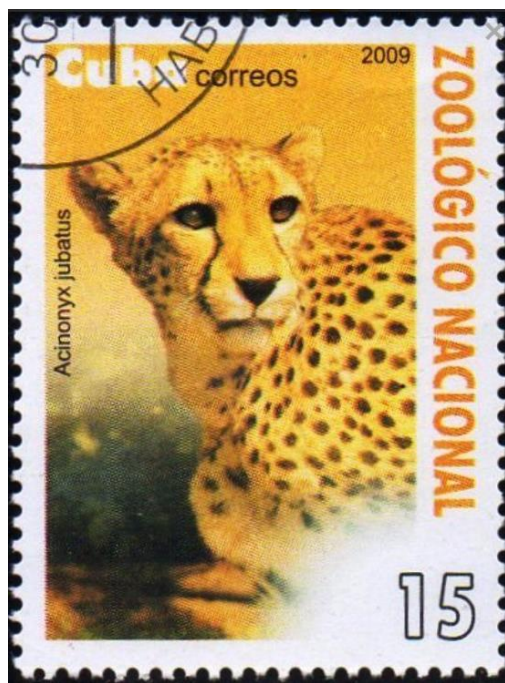
Kuba 2008
Michel CU BL244

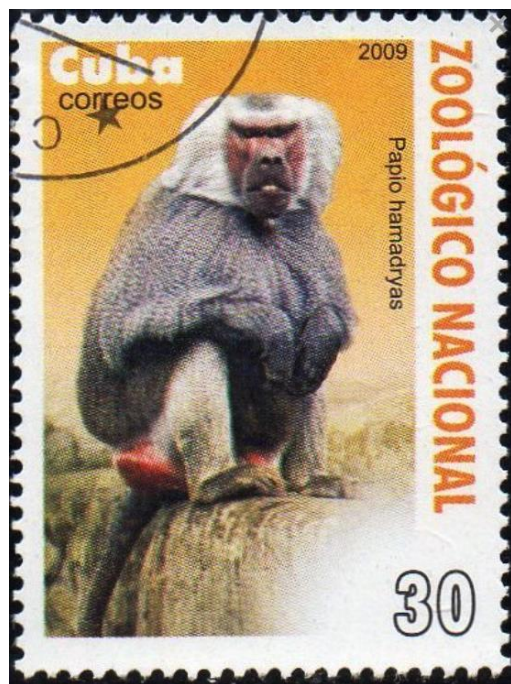
Kuba 2009
Michel CU 5284

Kuba 2009
Michel CU 5285

Kuba 2009
Michel CU 5286

Kuba 2009
Michel CU 5287

Kuba 2009
Michel CU 5288

Kuba 2009
Michel CU 5289

Kuba 2009
Michel CU BL264

Paraguay 2014
Michel PY 5246–5247

Amerikai Egyesült Államok 2017

Michel US 5379BE

Yvert et Tellier US 5001

Mexikó 2023
Michel MX 4362
Yvert et Tellier MX 3402

